

**КАКО ДА СЕ ПОДОБРИ
ПРИСТАПОТ
ДО СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ
УСЛУГИ
ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА НА
ЖЕНИ И ДЕЦА ЖРТВИ НА
РОДОВО БАЗИРАНО И
СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО
ВО ПЕЛАГОНИСКИОТ
ПЛАНСКИ РЕГИОН**

АПРИЛ 2022

Во Пелагонискиот регион според добиените податоци од центрите за социјална работа на Битола, Ресен, Прилеп, Крушево и Демир Хисар за 2020 год. и периодот јануари јуни 2021 год. вкупно се пријавени и евидентирани **588 жртви** на семејно насилство од кои 164 се од машки пол, и **412 се од женски пол и 12 деца (9 од женски пол и 3 од машки пол)**. Според видот на насилство најчесто е пријавувано **психичко насилство** и тоа во **522 случаеви**, **физичкото насилство** е евидентирано кај **135 жртви**, кај **5 жртви** е евидентирано **економско насилство** и **само 2 пријави за сексуално насилство**

Зачудува податокот дека иако во регионот се евидентирани голем број на жртви на семејно насилство, од нив само 8 жени со нивните деца биле сместени во Центар за лица жртви на семејно насилство во Битола. Ова може да укажува дека жртвите поради условите и понудените услуги во Центарот за жртви на семејно насилство во Битола кој е единствен во овој регион, повеќе преферираат да најдат други решенија, отколку да ги користат услугите на овој центар. Ова исто така може да укажува и на вкоренетите ставови, стереотипите и предрасудите како и културолошките обичаи тие како жртви прво решение за излегување од насилната средина го изнајдуваат со нивно враќање во примарно семејство односно кај своите родители, при тоа не земајќи го предвид постоечкиот ризик од повторување на насилството, условите и можностите кои можат да им бидат пружени во тоа семејство.

Според добиените податоци од МВР на подрачјето на СВР Битола во 2020 и првата половина од 2021 година извршени се 215 кривични дела во врска со семејно насилство, а како жртви најголем број се жени 183 и 57 мажи. Во однос на роднински врски најголем број се извршени од сопруг и тоа 95 и 29 од синови. Од вкупниот број на кривични дела според начинот на извршување 203 се со физичка сила или закана. Во истиот период имало и голем број на поплаки за семејно насилство и тоа вкупно 934 од кои најголем број 773 заради психичко малтретирање и 160 заради физичко малтретирање. Од вкупниот број на поплаки најголем број се од женски пол 697 и 255 од машки пол.

ЛОКАЛНИ ПОЛИТИКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА И ЗАШТИТА ОД РОДОВО БАЗИРАНО И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

Пелагониски Регион опфаќа 9 општини, и тоа: Битола, Демир Хисар, Кривогаштани, Крушево, Могила, Прилеп, Ресен, Новаци, Долнени.

Вкупно население 231 806 од кои 116 166 мажи и 115 640 жени. Со пописот од 2002 вкупно население 238 136. Во овој регион функционираат 5 (пет) центи за социјална работа Битола, Ресен, Демир Хисар, Крушево, Прилеп.

Според податоците добиени од Завод за статистика според проценките на население само во Битола бројот на жители за 2019 година изнесува 90 895 жители, од кои 44630 мажи и 46265 жени.

Обврски на локалната самоуправа согласно постоечка законска регулатива

Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилството (Истанбулска конвенција), **експлицитно наметнува обврски на локалните власти за вклучување во координирани политики за спречување на насилство врз жени и семејно насилство, спроведување на активности за превенција на насилството и обезбедување заштита на жртвите на насилство.**

Акцискиот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство на РСМ 2018-2023 **предвидува вклучување на локалните самоуправи во воспоставување специјализирани сервиси за жртви: засолништа, кризни центри и советувашишта за психосоцијална поддршка на жртви на семејно насилство, како и спроведување активности за подигање на свеста за сите форми на родово-базирано насилство.**

Законот за социјална заштита **обезбедува правна основа за спроведување активности за превенција на родово базирано и семејно насилство и воспоставување на сите специјализираните услуги за жртви на насилство од страна на општините, освен центри за упатување на жртви на сексуално насилство, кои според ИК се воспоставуваат во рамки на здравствените институции. Во согласност со овој Закон, општината може да обезбеди сопствени средства на граѓански здруженија кои обезбедуваат услуги за жртви на насилство.**

Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство **дефинира дека локалните самоуправи треба да креираат локални политики и програми за заштита на жените жртви на родово базирано и семејно насилство и да издвојат финансиски средства за превенција и заштита на жените жртви (да воспоставуваат засолништа, советувашишта за жртви и други услуги за заштита на жените жртви на насилство).**

Каква е состојбата во единиците на локална самоуправа во Пелагонискиот регион

Општина Битола е единствената општина која има изработено социјален план и програма за социјална заштита, во која покрај другите приоритетни групи, ги препознава и жените и децата жртви на родово базирано и семејно насилство како посебна ранлива група. Општина Битола во буџетот за 2022 година предвиде 1.000.000 мкд за воспоставување на советувашишен центар за помош и поддршка на жртви на насилство. За таа цел потпиша и меморандум за соработка со Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство.

Општина Прилеп, општина Ресен, општина Крушево, општина Демир Хисар, општина Кривограшани, општина Новаци и општина Долнени немаат изработено социјален план, ниту пак имаат изработено и усвоено програма за социјална заштита.

Општина Могила нема изработено социјален план, а во програмата за социјална заштита за 2022, жените жртви на родово базирано и семејно насилство не се препознаени како посебна ранлива категорија.

Две од општините, **Крушево и Могила** жртвите на родово базирано и семејно насилство ги препознале како ранлива категорија во Програмите за еднакви можности на жените и мажите, во кои предвиделе и активности за превенција и заштита. Во самите програми не се алоцирани средства за спроведување на овие активности.

Со оглед на бројот на население од кои **115 640 жени** и согласно **Препораките на Совет на Европа за Минимум стандарди потребно е да постојат специјализирани сервиси за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство, и тоа:**

✓ најмалку **23** семејни места во Центри за привремен престој (засолниште/а) за згрижување на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство

**под семејно место се подразбира место за жртва со просечен број на деца*

✓ најмалку **2 (два)** советувашишни центри кои ќе обезбедуваат психо-социјална помош и поддршка, психолошко советување, правна помош.

✓ најмалку **1** кризен центар за жртви на сексуално насилство и силување

ПОСТОЕЧКИ СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ СЕРВИСИ ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА НА ЖРТВИ НА РОДОВО-БАЗИРАНО НАСИЛСТВО И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО ВО ПЕЛАГОНИСКИОТ РЕГИОН.

Регионален Центар за жртви на семејно насилство Битола

Според податоците објавени на официјалната страна на МТСП стои дека во Битола функционира еден ваков центар. Центарот функционира во рамки на стан во станбена зграда, надвор од просториите на ЦСР Битола, кој е во сопственост на ЦСР Битола, и истиот функционира повеќе години. Станот се состои од две соби, едната е дневен престој со трпезарија, другата е спална соба, одделна целосно опремена кујна, ходник и купатило, со соодветно адаптирање во просториите се создаваат услови за стручна работа, а во истото можат да се сместат максимум 4 лица, односно жена и деца.

Станот е опремен со соодветна гарнитура за седење, клуб маса, витрини, маси и столици, кревети за спиење, шкафови за облека и постелнина, компјутер и тн. Во Центарот по потреба работи тимот од ЦСР Битола кој претходно работел со жртвата. Локацијата се чува во тајност и заради тоа воопшто не е побарано присуство на чувар или полициски службеник. Упатувањето се врши со издавање на Решение за сместување на жртвата и нејзините деца во Центарот за жртви на семејно насилство. Досега услугите на овој центар ги користеле повеќе жртви на насилство.

Кризен центар за жртви на семејно насилство во Прилеп

Според податоците објавени на официјалната страна на МТСП во Прилеп функционира Кризен центар за жртви на семејно насилство. Кризниот центар за привремен престој е воспоставен во декември 2019 година и функционира во два посебни станови, кои просторно се наоѓаат надвор од Центарот за социјална работа за кој се плаќа кирија.

Во однос на простор Кризниот центар ги задоволува стандардите и истиот и ги има потребните простории - дневна соба со гарнитура за седење, кујна, маса, столици, шкафови, шкаф за документација, витрини и се што е потребно за нормално живеење. Центарот има капацитет за сместување од 3 до 4 лица, нема посебна соба за послужување, има соба за работни и советодавни активности. **ЦСР нема вработено стручен кадар за работа во кризниот центар** од причини што имаат мал број на стручни работници, а се ангажираат вработените од ЦСР Прилеп само кога ќе има потреба за тоа. Центарот нема обезбедено лице чувар или полициски службеник за центарот за привремен престој. Сместувањето се врши по претходно изготвено решение за упатување во Кризниот центар, или пак интерветно се сместува жртвата па потоа се прибавува решение од ЦСР Прилеп. **Досега Центарот во Прилеп нема сместено жртви, ниту било побарано од други центри од Пелагонискиот регион за сместување на жртви на родово базирано насилство.**

Советувалишта за жртви на родово базирано и семејно насилство во Битола и Прилеп

Според податоците преземени од официјалната страна на МТСП постојат две советувалишта за жртви на семејно насилство во Битола и Прилеп.

Советувалиштето во Битола е формирано од страна на ЦСР Битола и истото просторно е сместено во закупен двособен стан во станбена зграда која е надвор од просториите на ЦСР Битола. Ова советувалиште е специјализирано за работа со жртви на семејно насилство, каде советодавни услуги добиваат жртви кои се евидентирани во ЦСР по пат на интерно упатување од страна на водителот на случај и со закажување на термин надвор од работното време. Советувањето се врши во динамика која одговара на конкретниот случај, по претходно подготвен план и програма за работа со жртвата. Советувалиштето е составено од две соби, ходник, чајна кујна, бања, опремени со мебел за дневен престој, мебел за индивидуална и групна работа, надгледни средства, шкафови за архивирање и целосно опремена кујна и бања. Советувалиштето започна со работа во Април 2021 година и за истото е изработен елаборат за исполнетост на минималните услови за работа пропишани во Правилникот за советувалишта.

Советувалиштето во Прилеп е формирано од страна на ЦСР Прилеп и се наоѓа во склоп на стан до Кризниот центар за жртви на семејно насилство. Советувалиштето сеуште нема започнато со работа, нема изготвена програма за работа со жртвите и нема изготвен елаборат за исполнетост на минималните услови за работа пропишани во Правилникот за советувалишта. Тоа треба да нуди советување и психосоцијална поддршка на евидентирани жртви од страна на стручни кадри во ЦСР но поради недостиг на стручен кадар советувањето на жртвите се врши во ЦСР кога и се нуди психосоцијалната поддршка за време на тековната работа со сите жртви од страна на стручниот тим и доколку има деца тимот вклучува и педагог. Инаку советувалиштето е опремено со потребниот инвентар, бироа, столица, компјутер, печатар, шкаф за архивирање и чајна кујна и формално има назначено лице кое ќе раководи со советувалиштето.

Иако Центрите за сместување на жртви и советувалиштата се веќе воспоставени, активни и соодветно опремени, сепак факт е дека постои недостиг на стручен кадар кој би бил редовно вработен и присутен во центарите за привремен престој и во советувалиштата. Неопходно е зголемување на капацитетот за сместување на жртви, како и капацитетот за обезбедување на услуги на помош и поддршка во советувалиштето, преку вработување на нови стручни лица со што ќе се овозможи и непречено функционирање на двата специјализирани сервиси, а со тоа и задоволување на индивидуалните потребни на жените и децата жртви на родово базирано и семејно насилство.

Особено загрижуваат наодите добиени од Центарот за социјална работа во Прилеп, кој иако формално раководи два специјализирани сервиси, и истите се отворени веќе две години (декември 2019 год.), факт е дека тие не се ставени во функција и не можат да ја пружаат оваа специјализирана услуга како засебни субјекти со соодветен кадар.

Позитивен аспект е постоењето на мотивација кај постоечкиот кадар да се исполнат стандардите за обезбедување на овој тип на специјализирана поддршка, но поради недостаток на човечки капацитети и преголем обем на работа не се во можност тоа самостојно да го спроведат. Од таму произлегува и заклучокот дека е неопходно вработување на посебен, соодветно обучен кадар за функционирање на овие специјализирани сервиси.

Бесплатна правна помош

Бесплатната правна помош е од клучно значење за жените кои преживеале насилство, вклучително и семејното насилство. Овој вид на услуги во Пелагонискиот регион се обезбедува преку центрите за социјална работа, но во најголем дел и од страна на невладини организации кои функционираат во Пелагонискиот регион. Во регистарот на Министерството за правда според податоците на официјалната страна <https://pravda.gov.mk> постои само едно здружение на граѓани во Битола кое нуди бесплатна претходна правна помош. Бесплатната правна помош е од исклучително значење за жртвите кои се со ниски примања или немаат личен доход со што можат да ги платат трошоците од причини што судските постапки често се одолговлекуваат и истите се доста комплексни.

Во Пелагонискиот регион со вкупно население повеќе од 280 000 жители неопходно е да постојат повеќе здруженија кои би нуделе бесплатна правна помош со што ќе им ги олеснат на жртвите административните процедури во текот на целата постапка и ќе ги остварат своите права.

ЗАКЛУЧОЦИ ОД СПРОВЕДЕНА АНАЛИЗА НА ПРИСТАПОТ ДО СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ СЕРВИСИ ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА НА ЖЕНИ И ДЕЦА ЖРТВИ НА РОДОВО БАЗИРАНО И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО ВО ПЕЛАГОНИСКИОТ РЕГИОН

Пелагониски Регион е еден од осумте статистички региони на Македонија. Пелагонискиот Регион опфаќа 9 општини, и тоа: Битола, Демир Хисар, Кривогаштани, Крушево, Могила, Прилеп, Ресен, Новаци, Долнени. **Вкупно население 231 806** од кои 116 166 мажи и 115 640 жени. Со пописот од 2002 вкупно население 238 136. Во овој регион функционираат 5 (пет) центри за социјална работа и тоа во Битола, Ресен, Демир Хисар, Крушево и Прилеп.

Анализата на постоечката законска регулатива поврзана со родово базирано и семејно насилство покажа дека и покрај тоа што **Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство беше донесен во јануари 2021 година, а започна да се применува од 06.05.2021 година, во периодот за подготовка не се извршија потребните усогласувања во регулативата и не се донесоа соодветните подзаконски акти кои беа предвидени со истиот.** Овој закон е прв закон кој ги препознава сите форми на насилство, за првпат се воспоставува принципот на должно внимание и итност во постапувањето на надлежните институции и се воспоставуваат специјализирани сервиси за помош и поддршка на жртвите насилство.

До Март 2022 година не е извршено усогласување на Законот за социјална заштита со Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство, а со тоа не се предвидени различните видови на специјализираните услуги и финансиска поддршка, туку само е предвиден еднократен надоместок за жртва на семејно насилство во висина од максимум 15.000 денари.

Правилникот за начинот, обемот, нормативите и стандардите за давање на услугите на советување и за простор, средства, кадри и потребна документација за советувашиште како и Правилникот за начинот, обемот, нормативите и стандардите за давање социјална услуга за

привремен престој и за простор, средства, кадри и потребна документација за центар за привремен престој се донесени во согласност со Законот за социјална заштита, меѓутоа тој закон не е усогласен со Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство, што значи дека **се уште не се утврдени стандардите за воспоставување на специјализирани услуги за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство**, туку се користат стандардите за општи услуги.

Од анализата, поточно спроведените интервјуа со стручните лица од ЦСР Прилеп и ЦСР Битола и податоците од официјалната страна на МТСП, како постоечки специјализирани сервиси за помош и поддршка на жртви на родово- базирано насилство и семејно насилство, во пелагонискиот регион се евидентирани следните сервиси:

- Кризен центар за жртви на семејно насилство во Прилеп со капацитет од 4 кревети/легла, максимум може да се сместат 5 (мајка со деца) кој е формиран пред 2 години (Декември 2019 год) во изнајмен стан за кој се плаќа закупнина;

- Советувалиште за жртви на семејно насилство Прилеп, формирано пред 2 години (Декември 2019 год), во изнајмен стан за кој се плаќа закупнина;

- Регионален центар за жртви на семејно насилство во Битола со капацитет 4 кревети/легла, пред повеќе години, во простор-сопственост на ЈУМ ЦСР Битола;

- Советувалиште за жртви на семејно насилство во Битола, оформено во Април 2021 година во изнајмен стан за кој се плаќа закупнина;

Сите наведени специјализирани сервиси се раководени од МТСП, односно МЦСР Битола и МЦСР Прилеп.

Од спроведените интервјуа се доби информација дека во овие специјализирани сервиси нема стручни лица кои се вработени во истите, туку потребите за обезбедување на услугите во овие сервиси ги пружаат истите вработени лица во ЦСР Битола и ЦСР Прилеп. Од тие причини и двата сервиси во Прилеп досега воопшто не профункционирале, додека во Битола, вработените од ЦСР покрај тековните работи, ги покриваат и потребите на овие специјализирани сервиси, често и вон работно време, без надоместок.

Советот на Европа препорачува на секои 200.000 жители да постои Центар за жртви на силување, но досега ваков Центар не е формиран во Пелагонскиот регион иако истиот брои 226.837 жители.

Исто така во Пелагонскиот регион не постои активна СОС линија за помош и поддршка за жртвите на насилство.

ПРЕПОРАКИ ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ПРИСТАПНИ СЕРВИСИ ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА ЗА ЖРТВИ НА РОДОВО - БАЗИРАНО НАСИЛСТВО И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО ВО БИТОЛА – ПЕЛАГОНИСКИ РЕГИОН

Од целокупната анализа која се спроведе во периодот Август-Октомври 2021 година, во Пелагонискиот регион и податоците добиени од надлежните институции, беше констатирано дека пристапноста на специјализираните сервиси и заштитата, помошта и поддршката на жртвите на родово-базирано насилство и семејно насилство не ги задоволува ниту минимум стандардите, ниту потребите на жртвите.

1. Според бројот на жители во овој регион, согласно препораките на Совет на Европа за Минимум стандарди, се препорачува безбедно сместување во специјализирани женски шелтри, достапни во секој регион, со едно место на секои 10.000 жители. Ова би значело дека во **Пелагонискиот регион со број на жители 226.837, неопходно е да постојат најмалку 2 (две) засолништа со капацитет од 25 семејни места. Едно семејно место опфаќа жена со просечен број на деца.**

2. Согласно Препораките на Советот на Европа за Минимум стандарди неопходно е да има 1 (еден) центар за психолошко советување на секои 50 000 жени, **односно во Пелагонискиот регион потребни се минимум 2 (два) советовалишни центри за помош и поддршка на жртви,** во кои ќе се обезбедува психолошко советување, помош и поддршка од социјален работник и бесплатна правна помош.

3. За таа цел, општините во Пелагониски плански регион потребно е да воспостават **меѓусебна соработка во насока на заедничко финансирање на специјализираните сервиси.**

4. Министерството за труд и социјална политика да направи процена на исполнување на стандарди и квалитет на услуга која се обезбедува.

5. Центрите за социјална работа да воспостават поблиска соработка со граѓанските организации и локалната самоуправа.

6. Специјализираните сервиси – советувалишта и центри за згрижување на жртви на родово базирано и семејно насилство **да се раководени од женски граѓански организации кои работат на оваа проблематика,** а МТСП во соработка со локалната самоуправа да обезбеди средства за нивна финансиска одржливост.